

КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ЗАДЛЯ СТВОРЕННЯ КОМФОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДИТЯЧОМУ СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ПРИЙОМІ

COMMUNICATIVE TRAINING OF FUTURE DENTISTS IN ORDER TO TO CREATE A COMFORTABLE ENVIRONMENT AT PEDIATRIC DENTAL APPOINTMENT

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.1.27>

Гуменюк О.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри дитячої стоматології
Вищого приватного навчального
закладу «Львівський медичний
університет»

Гуменюк В.В.,

докт. пед. наук,
професор кафедри медицини
катастроф та військової медицини
Державного некомерційного
підприємства «Львівський національний
медичний університет
імені Данила Галицького»

Дудікова Л.В.,

докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
Вінницького національного медичного
університету імені М.І. Пирогова

Комунікація на дитячому стоматологічному прийомі асоціюється зі створенням комфортного середовища, яке сприяє підвищенню ефективності результатів лікування та задоволення дітей-пацієнтів. Комунікація також є складною (і клінічною) навичкою, але її важливість не завжди усвідомлюється або оцінюється студентами та досвідченими лікарями. Метою статті є огляд можливих стратегій вдосконалення комунікативної підготовки майбутніх стоматологів задля створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі.

Узагальнено, що професійну підготовку майбутніх стоматологів необхідно спрямовувати на засвоєння ефективних методів, які сприяють створенню комфортної атмосфери під час дитячого стоматологічного прийому: організація дизайну кабінету, зорієнтованого на дітей; привітне спілкування; встановлення довірливих стосунків з дітьми; використання ефективних стратегій комунікації; використання позитивного підкріплення; використання неінвазивних методів лікування та різноманітних варіантів седації, адаптованих до потреб кожної дитини; забезпечення участі батьків; сприяння підготовці дітей до візитів. Встановлено, що однією з важливих умов ефективної досліджуваної підготовки є компетентність професорсько-викладацького складу, тому дієвими стратегіями підготовки викладачів визначено підготовку викладачів до здійснення міжпрофесійної діяльності та сприяння співпраці викладачів для моделювання командної роботи. Запропонований підхід дає змогу покращити комунікативні та командні навички майбутніх стоматологів, а також розвинути викладачам власні педагогічні методи, роблячи навчання більш практично орієнтованим та адаптованим до реальних умов дитячого стоматологічного прийому.

Ключові слова: майбутні стоматологи, професійна підготовка, діти-пацієнти, стоматологічний прийом, комфортне середовище, лікарська практика, комунікація.

Communication at a pediatric dental appointment is associated with a comfortable environment creation, that helps to increase the effectiveness of treatment outcomes and the satisfaction of pediatric patients. Communication is also a complex (and clinical) skill, but its importance is not always realized or valued by students and experienced clinicians. The aim of the article is to review possible strategies for improving the communicative training of future dentists in order to create a comfortable environment at a pediatric dental appointment.

It is summarized that the professional training of future dentists should be directed towards mastering effective methods that contribute to creating a comfortable atmosphere during pediatric dentistry appointment: organization of a child-oriented dental office design; friendly communication; establishing trusting relationships with children; using effective communicative strategies; using positive reinforcement; using non-invasive methods of treatments and a variety of sedation options adapted to the needs of each child; ensuring parental participation; helping children to be prepared for visits. It has been established that one of the important conditions for effective training under study is the competence of the teaching staff, therefore, effective strategies for teacher training include training teachers to carry out interprofessional activities and promoting teacher cooperation to model teamwork. The proposed approach allows to improve the communicative and team skills of future dentists, as well as for teachers to develop their own pedagogical methods, making training more practically oriented and adapted to the real conditions of pediatric dental practice.

Key words: future dentists, professional training, pediatric patients, dental appointment, comfortable environment, medical practice, communication.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших показників професійної підготовки майбутніх стоматологів, їхньої конкурентоздатності є готовність до практичної діяльності, що визначається як наявність достатніх технічних навичок, клінічних знань та якостей, необхідних для здійснення обраної ними професії [6]. Окреслена готовність також охоплює здатність належним чином спілкуватися та взаємодіяти з пацієнтом та іншим медичним персоналом у межах обраної ними професії [1], що підтримується захисними механізмами та адаптивними навичками, знаннями про здоров'я громади та здатністю практикувати культурно безпечним чином у контексті етичних та правових очікувань системи охорони здоров'я [4].

Тому головною метою медичних ЗВО є підготовка компетентних та турботливих незалежних майбутніх стоматологів, здатних розвиватися та задовольняти потреби своїх пацієнтів на основі рефлексивної практики та саморегульованого безперервного навчання. Однак традиційні методи навчання зосереджені на розвитку академічних та клінічних навичок і передбачають, що психосоціальні навички, формуватимуться під час стоматологічної практики. На жаль, дані свідчать про те, що психосоціальні навички багатьох студентів, які вступають до програм охорони здоров'я, є відносно недостатньо розвиненими, що впливає на їхній підхід до навчання та психічне

здоров'я, а також, потенційно, на безпеку пацієнтів [9, с. 900]. Тому існує потреба підтримувати студентів у їхньому психосоціальному розвитку, де одне з ключових місць посідає готовність до професійної взаємодії та спілкування, особливо в дитячій стоматології. Адже дитяча стоматологія зосереджена на здоров'ї порожнини рота дітей від немовляти до підліткового віку. Ця спеціалізована галузь відповідає на унікальні стоматологічні потреби молодших пацієнтів, забезпечуючи їм належний догляд у сприятливому середовищі. Спеціалізована допомога в дитячій стоматології відіграє вирішальну роль у задоволенні особливих стоматологічних потреб дітей. На відміну від дорослих, діти більш схильні до стоматологічних проблем і гірше можуть висловити біль чи дискомфорт. Дитячий стоматолог використовує індивідуальні підходи для полегшення цих проблем, створює довірливі стосунки з дітьми, роблячи візити до стоматолога менш лякаючими. Зосереджуючись на профілактичному догляді (фторування та герметизація), стоматологи допомагають запобігти карієсу та сприяти здоровим стоматологічним звичкам на ранніх стадіях [5, с. 33].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема реформування та модернізації вищої стоматологічної освіти активно досліджується науковцями, які розглядають основні проблеми підготовки лікарів-стоматологів у руслі компетентнісного підходу (Н. Гевкалюк [1]), оцінюють готовність майбутніх стоматологів до практики (Е. Отрей (E. Ottrey), С. Реєс (C. Rees), С. Кемп (C. Kemp) та Т. Брок (T. Brock) [7], М. Мохан (M. Mohan), Т. Ревіндран (T. Ravindran) [8], К. Ева (K. Eva) Дж. Бордаж (G. Bordage), С. Кемпбел (C. Campbell) [9]), обґрунтовують інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх стоматологів (О. Єфремова [2], Л. Дудікова та І. Мельничук [3], Ю. Окисюк, О. Атаманчук та М. Рожко [4], В. Рогозін [6] та ін.), визначають особливості спілкування між стоматологом та дітьми-пацієнтами на прийомі (І. Порач та Р. Пороріляк [5], М. Саадія (Saadia) та Р. Валенсія (R. Valencia) [11] та ін. Однак недостатньо вивченою залишається проблема комунікативної підготовки майбутніх стоматологів задля створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі.

Метою статті є окреслення можливих шляхів удосконалення комунікативної підготовки майбутніх стоматологів до створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі.

Виклад основного матеріалу. Проблеми вищої медичної освіти постійно перебувають у полі зору сучасного суспільства. Це зумовлено розумінням прямої залежності розвитку суспільства від якісних і кількісних характеристик вищої школи, зокрема й медичної. Уже кілька десятиліть загальновизнано, що запорукою професійної компетентності лікаря є безперервна медична освіта.

Ефективна професійна діяльність лікаря-стоматолога зумовлюється не лише навчанням у медичному ЗВО та активною роботою на практичних заняттях, а й наявністю певних природних задатків, психосоціальних навичок, здібностей, психологічних особливостей [7].

Так, окрім клінічних вмінь та навичок, для майбутніх стоматологів значущими є такі міжпрофесійні ключові компетентності:

1) цінності/етика міжпрофесійної практики: вміння співпрацювати з представниками різних професій для створення комфортного середовища, що характеризується взаємною повагою та спільними цінностями;

2) ролі/обов'язки: використовувати знання про власну роль та ролі інших професій для розсудливої оцінки та задоволення потреб дітей-пацієнтів в охороні здоров'я;

3) комунікація: брати участь у чуйному та відповідальному спілкуванні з дітьми-пацієнтами, їхніми родинами та колегами-медичними працівниками, сприяючи командно-орієнтованому підходу до підтримки здоров'я та лікування захворювань;

4) команди та командна робота: вміння використовувати цінності побудови взаємин та принципи командної динаміки для ефективного функціонування в різних командних ролях, сприяючи плануванню та наданню орієнтованої на дитину-пацієнта допомоги, що характеризується безпекою, своєчасністю, ефективністю, результативністю та справедливістю.

Психосоціальні навички, як і клінічні навички, потребують розвитку, і їхній розвиток залежить від взаємодії між людиною (у цьому випадку студентом), середовищем та її поведінкою в навчальному середовищі. Тому підготовка майбутніх стоматологів до створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі вимагає ретельного планування, дій та рефлексії. Успішне планування має стати ключовим аспектом досліджуваної готовності, а команда викладачів зосередитися на підтримці студентів у межах професійної взаємодії та створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі.

Створення ефективного практико-орієнтованого середовища навчання для вдосконалення психосоціальних навичок майбутніх стоматологів є однією з ключових ланок їхньої підготовки. До поняття «психосоціальні навички» інтегровані такі соціальні характеристики, як співпраця, здатність працювати в команді, комунікативні навички, уміння відбирати та використовувати необхідну інформацію, критично та логічно мислити [11, с. 300].

Створення комфортної атмосфери під час дитячого стоматологічного прийому є важливим вмінням для майбутніх стоматологів, щоб зменшити тривогу, яку діти відчувають під час візитів до стоматолога. Саме тому, професійну підготовку

майбутніх стоматологів необхідно спрямовувати на засвоєння ефективних методів, які сприяють створенню комфортної атмосфери під час дитячого стоматологічного (рис. 1).

1. *Дизайн кабінету, зорієнтований на дітей*, відіграє значну роль у зменшенні тривожності перед стоматологом. Яскраві кольори, грайливі декорації та меблі, що відповідають віку, створюють привабливий простір. Стоматологічне обладнання варто розташовувати у безпечній формі, що допомагає розв'язати таємниці інструментів та процедур. У зонах очікування важливими є іграшки, книги та ігри, що дає змогу дітям взаємодіяти та розслабитися перед прийомом.

2. *Привітне спілкування* – стоматологи, які вміють взаємодіяти з дітьми на їхньому рівні, використовуючи гумор та емпатію для встановлення взаєморозуміння, досягають бажаних результатів у лікуванні дітей. Важливо хвалити та підбадьорювати дитину протягом усього візиту, підкріплюючи позитивну поведінку дитини та сприяючи впевненості у догляді за зубами.

3. *Встановлення довірливих стосунків з дітьми*, щоб забезпечити комфортний стоматологічний досвід. Ця довіра формує основу для успішних візитів і сприяє добрим стоматологічним звичкам [9].

4. *Ефективні стратегії комунікації* відіграють вирішальну роль у побудові довіри. Дитячі стоматологи повинні використовувати просту мову для пояснення процедур, що полегшує дітям розуміння того, чого очікувати. Також важливим є заохочення

батьків брати участь в обговореннях, створюючи підтримуючу атмосферу. Запитання заспокоюють маленьких пацієнтів і допомагають вирішити проблеми.

5. *Використання позитивного підкріплення* підвищує впевненість дітей та заохочує співпрацю. Стоматологи на дитячому прийомі повинні хвалити дітей за їхні зусилля, якими б незначними вони не були. Нагороди, такі як наліпки або маленькі іграшки, після успішного візиту створюють відчуття досягнення. Такий підхід підкріплює бажану поведінку та робить майбутні візити менш лякаючими. Святкування навіть незначних етапів, таких як сидіння в стоматологічному кріслі або відкриття рота для огляду, допомагає дітям асоціювати візити до стоматолога з позитивним досвідом;

6. Для забезпечення комфорту дітей під час візитів до стоматолога доцільно використовувати *неінвазивні методи лікування та низку варіантів седації*, адаптованих до потреб кожної дитини. Неінвазивні методи лікування відіграють ключову роль у лікуванні дискомфорту у дітей-пацієнтів. Ці методи зазвичай охоплюють профілактичні заходи – застосування фтору та герметизація зубів, а також лазерного лікування, яке може ефективно вирішувати такі проблеми раннього карієсу без традиційного свердління. Ці підходи мінімізують дискомфорт, зберігаючи ефективні результати, гарантуючи, що діти відчуватимуть менше тривоги під час візитів. Для дітей зі значною тривогою можливо використовувати седативні засоби для підвищення комфорту (наприклад, закис азоту).

Рис. 1. Ефективні методи, які сприяють створенню комфортної атмосфери під час дитячого стоматологічного прийому

Крім того, для певних процедур може застосовуватися й пероральна седация, яка передбачає попереднє введення дітям легкого заспокійливого засобу, що сприяє розслабленню. У складніших випадках може бути розглянуто загальну анестезію, особливо для дітей з особливими потребами або надзвичайно високим рівнем тривожності. Кожен варіант ретельно оцінюється на основі віку дитини, історії хвороби та характеру стоматологічної процедури, забезпечуючи безпеку та комфорт протягом усього процесу.

7. *Участь батьків* відіграє вирішальну роль у забезпеченні комфортного стоматологічного досвіду для дітей. Інформування батьків про стоматологічну практику допомагає зменшити тривожність як у дітей, так і у батьків;

8. *Підготовка до візитів* до стоматолога значно зменшує тривожність у дітей. Для цього стоматологи повинні надати батькам ресурси для пояснення візиту до стоматолога простими та позитивними словами.

Варто відзначити, що дитячий стоматолог має бути хорошим психологом, щоб спрогнозувати реакцію дитини перед стоматологічним втручанням і, таким чином, знайти індивідуальний психологічний підхід до кожної дитини окремо [2, с. 110].

Варто відзначити, що однією з важливих умов ефективної підготовки майбутніх стоматологів до створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі є компетентність професорсько-викладацького складу медичних ЗВО. Посилення розвитку викладацького складу є важливим для успішної підготовки майбутніх стоматологів до створення комфортного середовища на дитячому стоматологічному прийомі. Припускаємо, що дієвими стратегіями підготовки викладачів є:

1) підготовка викладачів до здійснення міжпрофесійної діяльності. Проблема спілкування і взаємодії на дитячому стоматологічному прийомі виходить за межі лише клінічних знань. Тому потрібні комплексні програми розвитку викладачів, які забезпечують викладачів навичками, необхідними для сприяння міжпрофесійній освіті. Ці програми повинні наголошувати на міжпрофесійній співпраці, ефективних методах викладання та методах оцінювання. Наприклад, програми, які забезпечують формування лідерських навичок викладачів, структуровані програми у підготовці викладачів до спільного викладання [10];

2) сприяння співпраці викладачів для моделювання командної роботи передбачає заохочення викладачів до міжвідомчої співпраці (підтримка викладачів у спільній роботі над викладанням, дослідженнями та службовими ролями). Цей підхід сприяє професійному розвитку та моделює командну роботу для студентів.

Висновки. Таким чином, підготовка майбутніх стоматологів до створення комфортного

середовища на дитячому стоматологічному прийомі – це багатогранний підхід, який вимагає навичок та емпатії. У стоматологічній практиці майбутні стоматологи повинні прагнути полегшити страхи та тривоги дітей за допомогою спеціалізованого навчання та методик, зорієнтованих на дітей. Вміння створювати комфортну атмосферу та будувати довірливі відносини, дають змогу майбутнім стоматологам гарантувати, що маленькі пацієнти почуватимуться в безпеці та зрозумілими. Більше того, акцент на профілактичному догляді та ефективному спілкуванні розширює можливості дітей та батьків. Ці спільні зусилля, які мають організовувати майбутні стоматологи, не лише сприяють здоровим стоматологічним звичкам, а й перетворюють візити дітей до стоматолога на позитивний досвід.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Гевкалюк Н. О. Компетентнісний підхід у професійній підготовці лікарів-стоматологів дитячих. *Медична освіта*. 2018. № 1. С. 16–18.
- Єфремова О. В. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх дитячих стоматологів з урахуванням ситуативно-комунікативних моделей професійної взаємодії як предмет педагогічних досліджень. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 60. С. 107–111.
- Мельничук І. М., Дудікова Л. В. Синергія в підготовці майбутніх дитячих стоматологів засобами ситуативно-комунікативних моделей професійної взаємодії. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 72. С. 115–119.
- Октисюк Ю. В., Атаманчук О. В., Рожко М. М. Досвід імітаційних методів викладання дитячої терапевтичної стоматології. *Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2019. Т. 19, Вип. 2 (66). С. 202–206.
- Рогач І. М., Погоріляк Р. Ю. У питання стоматологічного здоров'я дитячого населення. *Проблеми клінічної педіатрії*. 2022. № 2 (1). С. 31–34.
- Рогозін В. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх лікарів-стоматологів засобами симуляційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 81. С. 252–256.
- Ottrey E, Rees C., Kemp C., Brock T. Exploring health care graduates' conceptualisations of preparedness for practice: A longitudinal qualitative research study. *Medical Education*. 2021. Vol. 55. P. 1078–90.
- Mohan M, Ravindran T. Conceptual framework explaining "preparedness for practice" of dental graduates: a systematic review. *Journal of Dental Education*. 2018. Vol. 82. P. 1194–202.
- Eva K. W., Bordage G., Campbell C. Towards a program of assessment for health professionals: from training into practice. *Advances in health sciences education: theory and practice*. 2016. Vol. 21. P. 897–913.
- Ratka A., Zorek J. A., Meyer S. M. Overview of faculty development programs for interprofessional education. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2017. Vol. 81 (05). P. 96–110.
- Saadia M., Valencia R. Communicating with the New Generations. The Challenge for Pediatric Dentists. *The Journal of Clinical Pediatric Dentistry*. 2015. Vol. 39, № 4. P. 297–302.